

GENÇ KARL MARX (DER JUNGE KARL MARX) FİLMİ ÜZERİNE

Yüksel Topaloğlu

Film, 1844-1848 yılları arasındaki **Karl Marx**'ın 26-30 yaş kesitini dönemin iktisadi, sosyal ve politik arka planı eşliğinde ele almaktadır. “Oyun hırsızlığı yasasına” aykırı olarak ormanda kurumuş dal toplayan yoksul insanların atlı polislerce acımasızca dövülmesi sahnesi ile başlayan film, Prusya İmparatorluğu'na yönelttiği eleştirilerin şiddetini iyiden iyiye arttıran **Marx**'ın ülkeden kovulmasıyla devam eder.

Marx hakkında enikonu biyografik bir film izleme beklentisinde olanların yüksek ihtimalle hayal kırıklığına uğrayacaklarını belirtelim. Zira film, **Marx**'ın kendisinin dahi Marxist olmadığı erken bir dönemi konu alır. 1789 Fransız Devrimi'nin “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” kavramları bütün Avrupa'nın başat ufkudur ve **Marx** henüz kendini bu kavramlardan sıyırmış değildir. Öyle ya, **Marx** bu sırada 26 yaşında bir yeni yetmedir.

Marxist terminolojiye uzak izleyici için senaryonun çözümü neredeyse olanaksızdır. Filmin ağırlık merkezini oluşturan **Marx**'ın anarşizme karşı yürüttüğü mücadele, en hafifinden “iyi adamın iyi adama ortada hiçbir neden yokken bulaşması” şeklinde ifadesini bulmaktadır. Genç ve kibirli **Marx**, yaşlı

beyefendi **Proudhon**'u kaba bir şekilde devre dışı bırakır. Buna ihtimal vermeyecek zarif izleyicinin anarşist külliyatı okumak dışında bir seçeneği kalmamaktadır. İyimser bir bakış açısıyla bunu şimdilik filmin iyi taraflarından biri olarak kabul edelim.

Filmin yüklendiği Marxist terminoloji ve rol alan tarihi şahsiyetler öylesine yoğun ki Marxist izleyiciyi dahi sarsmaya kifayet eder: Burjuvazi, proletarya, sosyalizm, **Hegel**, Fransız anarşizmi, Rus anarşizmi, **Proudhon**, **Bakunin**, **Engels**, **Engels**'in babası, sefaletin felsefesi, felsefenin sefaleti, eleştirel eleştirinin eleştirisi, Uluslararası İşçi Birliği, komünist manifesto... Filme girerken yanınıza alacağınız Marxist felsefe sözlüğünü açmaya vaktiniz olmayabilir ama evinizin yolunu tutmuşken kafanızda oluşan soruların bir kısmını hızlıca elmenize yardımcı olabilir. Bu sebepten dolayı filmin “Marxist felsefe sözlüğü eşliğinde izlenmesi tavsiye olunur” hatırlatmasıyla izleyici kabul etmesi yerinde olurdu.

Marx'ı oynayan August Diehl'in filme yansıyan ılımlı enerjisinin okumalarımızdan tanıdığımız **Marx**'la örtüşmekte zorlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zaman zaman hırçınlaşıyor olsa da filmdeki **Marx**'ın Uluslararası İşçi Birliği'nde **Engels**'in bir bakıma kendi adına konuşmasına izin verecek kadar hoşgörülü olması senaristin yarattığı karakterle kurmuş olabileceği duygusal bağın taraflı bir sonucu mudur? Aile ilişkilerinde ılımlı bir karaktere sahip olan **Marx**, yapıtlarında öylesine hırçın ve hoşgörüden uzak bir üslup kullanırdı ki kendisiyle tartışmaya girme talihsizliğine uğrayıp iflah olan biri görülmemiştir. Yapıtlarından bazıları neredeyse tamamen polemikten oluşur ve sözleri **İlber Ortaylı**'nın efsane capslerinden daha acımasızdır.

Filmin ele aldığı dönemin **Marx**'ın dahi Marxist olmadığı erken bir zamanla sınırlı olduğunun bilincinde olmamıza karşın tarihin kaçınılmaz gelişiminin nihai evresi olarak komünist ufku, en azından tatlı bir tebessüme yol açacak kadar seçememek epeyce sinir bozucudur. Toplumbilim adına neredeyse bilinen her şeyin “kâşifi” yerine gösterilen “cesur yürek” karakteri gerçeklerle zıtlaşan fazlasıyla zamane ve maceracı bir figürdür. **Marx** vaktinin büyük kısmını okuyarak ve yazarak geçirmiştir, erken gençliğinde de öyledir. Hayatı boyunca bir fabrikaya girmemiş ve proletaryaya dair bildiklerinin çoğunu Engels'in “İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu” adlı yapıtından öğrenmiştir. “Filozoflar dünyayı hep yorumlamakla yetindiler, oysa önemli olan dünyayı değiştirmektir” der **Marx** on birinci tezinde. Şükürler olsun ki söylediği yargıya bütünüyle uymayı aklından bile geçirmede ve Uluslararası İşçi Birliği başkanlığını *Kapital*'i yazmak için bıraktı.

Marx'ın 30 yaşındayken karşıladığı 1848 devrimiyle son bulan filme sonraki iki yüz yılın siyasal olaylarının slayt görüntülerinin eklenmesi tam bir yapımcı hafifliğidir. Kafası yeterince karışmış izleyicinin son saniyelerdeki bu uyduruk siyasal tarih aktarımıyla iyice serseme dönmüş olarak yarım kalan patlamış mısırı sinemada bıraktığına aldırış etmeden kendini açık havaya atmak isteyeceğine bahse girerim. Ancak bu kadar eleştiriye göğüs geren bir film izlenmeyi hak eder. Her şeye rağmen bir buçuk saatini **Marx**'la baş başa geçirmek isteyecek olanlar için film, çok iyi bir fırsattır.

20 Mayıs 2017